

1257, 'БЦ-45' мали найбільш високу потенційну здатність до індукції андрогенних структур. Дослідження окремих генотипів селекційних номерів та сорту 'БЦ-45' за їх андрогенетичною активністю показали, що генотипи навіть одного селекційного номеру відрізняються як за кількістю андрогенноактивних, так і калусогенних пиляків, а саме найвищу морфогенну активність мали селекційні номери 3184 та 3189, тоді як калусогенну – сорт 'БЦ-45', ембріогенну активність – 'БЦ-45' та 1309. Досліди показали, що диплоїдні форми, порівняно з тетраплоїдними, виявляли більш високу здатність до калусогенезу та ембріогенезу в культурі пиляків цукрових буряків.

Визначено, що із 85 генотипів, що відносяться до різних селекційних номерів та сортів цукрових буряків, андрогенну активність виявляли 58 генотипів (74,4 %), а калусогенну – 16 (20,5 %), тоді як ембріогенну активність (прямий морфогенез) виявили лише 9 із 40 генотипів (22,5 %), а морфогенну – тільки 4 (10 %).

УДК 633.854.78

Джулай Н. П.

Український інститут експертизи сортів рослин, вул. Генерала Родимцева 15, м. Київ, 03041, Україна, e-mail: natali.pn@ukr.net

ГЕНЕТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ СОНЯШНИКУ ОДНОРІЧНОГО В УКРАЇНІ

Олійні культури вирощують майже в усіх країнах світу, але у кожній країні є своя провідна олійна культура. Перспективи олійних культур зумовлені подальшим зростанням валових зборів насіння та продуктів його переробки. В Україні такою культурою є соняшник. Серед олійних культур соняшник є однією з найцінніших як за вмістом олії, так і за потенційною урожайністю.

Україна займає третину світового ринку виробництва соняшника, а по виробництву олії – перша в світі.

Високий попит на соняшник на внутрішньому та світовому ринках забезпечує йому високу популярність серед аграріїв – площі під соняшником збільшилися до 5,8 млн. га попри порушення сівозмін, збільшення кількості шкідників та непередбачуваність погоди. Завдяки високій ліквідності соняшника, ці проблеми змушують фермерів не відмовлятися від культури, а, навпаки, – шукати нові методи господарювання. Свідчить про це й динаміка урожайності: за останні 10 років вона збільшилася з 14,3 до 20,7 ц/га.

Обсяг виробництва високоолеїнової олії в Україні у 2016/17 МР склав приблизно 165–185 тис. т, що забезпечило Україні 2-ге місце у світі – одразу після Франції.

Головний експортний напрямок для олії з високоолеїнового соняшника є ринок ЄС, обсяги якого становлять приблизно 1 млн т. Збільшує споживання високоолеїнової соняшникової олії також і азійський регіон, зокрема, Китай, Індія та Близький Схід.

В Україні зібрана площа соняшнику в 2017 році склала 5,8 млн га. З 24 областей, в яких вирощують соняшник, найбільші площі зосереджені в Дніпропетровській області – 591,9 тис. га, Запорізькій – 556,0 тис. га, Кіровоградській – 534,8 тис. га, Миколаївській – 513,5 тис. га, Харківській – 466,1 тис. га, Одеській – 447,3 тис. га.

Вирощування сучасних гібридів соняшнику має на меті зростання якісних та кількісних ознак продуктивності насіння, їх однорідності та стабільності, стійкості до таких несприятливих чинників як шкідники та хвороби, посухи та надмірне зволоження, а в кінцевому результаті знизити витрати на вирощування.

Новостворені сорти та гібриди соняшнику однорічного проходять Державну науково-технічну експертизу на придатність сорту до поширення в Україні.

В результаті кваліфікаційної експертизи до Державного Реєстру сортів рослин, придатних до поширення в Україні 2018 року 66 нових гібридів соняшнику, з яких 6 гібридів – української селекції та 61 – іноземної.

Розподіл новореєстрованих гібридів соняшнику по групах стиглості по завершенню кваліфікаційної експертизи на придатність до поширення в 2017 році: 12 ранньостиглих сортів, 50 середньоранніх, 4 середньостиглих гібридів.

Особливої уваги заслуговують гібриди соняшнику, які виявились найбільш пластичними, тобто рекомендованими для вирощування у всіх ґрунтово-кліматичних зонах України, в межах яких була передбачена експертиза на придатність до поширення: 'ЕС АЛАНА' – середньоранній гібрид, урожайність в межах 2,12–2,27 т/га, вміст олії – 50,8–51,5 %, рекомендована зона вирощування – Степ, Лісостеп; 'РЖТ МАРЛЛЕН' – середньоранній гібрид, урожайність в межах 2,06–3,22 т/га, вміст олії – 53,7–54,0 %, рекомендована зона вирощування – Степ, Лісостеп; 'ЛГ5478' – середньоранній гібрид, урожайність в межах 2,09–2,58 т/га, вміст олії – 50,2–50,6 %, рекомендована зона вирощування – Степ, Лісостеп; 'ЛГ5687ХО' – середньоранній гібрид, урожайність в межах 2,20–2,49 т/га, вміст олії–51,0–51,1 %, рекомендована зона вирощування – Степ, Лісостеп; 'ЛГ5638' – середньоранній гібрид, урожайність в межах 2,21–2,69 т/га, вміст олії – 53,1–53,2 %, рекомендована зона вирощування – Степ, Лісостеп; 'РЖТ МЕЛЛЬБУРН' – середньоранній гібрид, урожайність в межах 2,07–2,24 т/га, вміст олії – 53,6–53,8 %, рекомендована зона вирощування – Степ, Лісостеп; 'РЖТ КЛЛІФ' – середньоранній гібрид, урожайність в межах 2,11–2,64 т/га, вміст олії – 52,1–52,5 %, рекомендована зона вирощування – Степ, Лісостеп; 'ЕС АРОМАТІК СУ' – середньоранній гібрид, урожайність в межах 2,16–2,62 т/га, вміст олії

– 49,8–50,0 %, рекомендована зона вирощування – Степ, Лісостеп; ‘РЖТ ВОЛЬФ’ - ранньостиглий гібрид, урожайність в межах 2,05–2,70 т/га, вміст олії – 53,5–54,2 %, рекомендована зона вирощування – Степ, Лісостеп; ‘Н5ЛМ307’ – середньоранній гібрид, кондитерського напрямку використання, урожайність – 2,33 т/га, вміст білка – 19,1–19,4 %, рекомендована зона вирощування – Степ, Лісостеп; ‘ЕС КАПРИЗ СЛП’ – середньоранній гібрид, урожайність в межах 2,33–2,87 т/га, вміст олії – 48,7–49,0 %, рекомендована зона вирощування – Степ, Лісостеп; ‘ЛГ50585’ – середньоранній гібрид, урожайність в межах 2,19–2,57 т/га, вміст олії – 48,2–48,4 %, рекомендована зона вирощування – Степ, Лісостеп.

Максимальне використання генетичного потенціалу сортів та гібридів є ключовим моментом в отриманні високих сталих врожаїв.

Отже, в Україні вітчизняні й іноземні сорти та гібриди соняшнику, які запропоновані за результатами кваліфікаційної експертизи 2017 року дозволяють отримувати стабільний врожай насіння високої якості у різних агрокліматичних і ґрунтових умовах вирощування із стійкістю проти несприятливих факторів навколишнього середовища та хвороб, одержувати сировину для виробництва високоякісної соняшникової олії.

УДК 633.15

Душар М. Б., Таганцова М. М., Свиначук О. В.

*Український інститут експертизи сортів рослин, вул. Генерала Родимцева, 15, м. Київ, 03041, Україна, *e-mail: Mawadushar@gmail.com*

НАЦІОНАЛЬНІ СОРТОВІ РЕСУРСИ КУКУРУДЗИ

Кукурудза – цінна сільськогосподарська культура сучасного світового землеробства, що характеризується універсальністю використання і високою врожайністю. Її використовують у різних галузях сільського господарства та промисловості: виготовляють борошно, крупу, пластівці та інші продукти; її зерно є сировиною для виробництва спирту, крохмалю, глюкози; із зародків кукурудзи виробляють олію, що має лікувальні властивості; зі стебел і обгорток качанів виготовляють папір, клей, фарби, штучну смолу тощо. Крім того, кукурудза – високопродуктивна культура, оскільки за короткий час вона формує більше органічної маси, ніж інші культурні рослини.

Кукурудза разом з іншими зерновими займає одну з провідних позицій у рейтингу найуспішніших культур для вирощування. І завдяки зусиллям селекціонерів у сфері розвитку та врожайності, ця культура просувається дедалі вище.

За площею посіву вона посідає третє місце в світі після пшениці та рису. Світове виробництво кукурудзи на сьогоднішній день становить